

A hercegprimás új budai palotája.

Budapest, jan. 5.

A budai várról nagynéha becsuszik egy-egy közlemény a napisajtóba, melyek rendszeren arról beszélnek, hogy melyik öreg házat talicskázták el a tótok, s a régi ház helyére micsoda új, de sivár palotát raknak a kőművesek. A budai várnak ritkán van más emlékezetes eseménye. Az egész élete olyan, mint a rab vitézé. Minden öreg ház lesi, mikor sujt fejére a rabtartó nagyur haragos pallósa. A rabtartó nagyur: a modern Budapest nem kimél meg semmit s az egész várnak lassankint más képe lesz. Cifrább, hivalkodóbb, de sivárabb. Eltűnik utcáiból a csend, a kockakő nem veri visszhangra a lépések zaját, fűrge autóbusz fogja gyomrából kibocsátani a hangos, lármás embersokaságot. És Buda, a budai vár megszűnik oázis lenni a nagyváros sivatagában, a hol menedéket talált mindenki, a kinek az idegrendszere nem bírta el a város törtető zaját. Ma azonban még sziget a várostengerben, csendes, álmódzó életű kisváros a nagyváros közepén.

Érthető tehát, ha az, a ki teheti, odahúzódik. Nem sok embernek van módja rá, mert kevés a lakás s a főuri rend elfoglalta a legszebb, legcsendesebb utcákat. Az Uri-utca kapubálványos, cimeres házai főuri kézen vannak, a disztéri házak kevés kivétellel magánpaloták. A középületek hivatalnoktanyák, s a kispolgárok számára alig marad hely. Azokat a házakat, a melyek még egy-két esztendővel ezelőtt bérházak voltak, megvették a gazdag nagyurak s átalakították, cimert verettek a kapu fölé. Valóságos palotavásárló láz ütött ki a tehetősebb főurak között, s ma alig van jobb fekvésű ház, mely ne volna a kezükön.

Az Uri-utca elfoglalása után a Verbőczy-utca került sorra. A csendes, hangulatos utcában ezelőtt három esztendővel csak a Piret de Bihain-család lakott, ma azonban már *Apponyi* Albert gróf, *Zichy* Rafael gróf, s *Pallavicini* örgrófné tartják lakásukat. Az említett familiák palotájával egy sorban van a budai vár legszebb és egyik legrégebb barokkpalotája, a régi Erdődy-palota, a melynek gyönyörű termei valamikor vendégül látták az akkor még csodaszép királynét, Mária Teréziát. A sárga kőcimeres palotának két szárnya van, a melynek egyike — a szebbik a Duna felé nyiló bástyára néz. A palotának

az lett a sorsa, a mi a magyar uri kastélyokénak: idegen kézre került. Az Erdődy grófoknak az az ága, melyé a palota volt, kihalt s az egyik Chotek grófi család örökölte — a felét. A másik felét már nagyrégen megvásárolta a nemrégiben elhunyt Hatvany-Deutsch József báró. Az elhalt nagyiparos valószínű fanatikusa volt a kastélyoknak, palotáknak s nyakra-főre megvásárolta a legeldugottabbakat is és restauráltatta. A mi azonban a legérdekesebb — soha nem költözött egyikbe sem. A paloták megifjodott külsővel is azt teszik, a mit eddig. Gunnyasztanak és birkóznak az idővel, az elmulással. Most legalább tovább bírják a csendes harcot . . .

A Verbőczy-utcai palota másik felét mindenáron meg akarta szerezni, azonban a Chotek-család nem akart megválni tőle. Évekig tartó valószínű harc folyt Hatvany-Deutsch és Chotekék között a palota birtokáért, de egyik sem engedett. Végre is a báró győzött. A Chotek-család eladta a fél birtokért 1,600.000 koronáért. Hatvany-Deutsch báró nyomban restauráltatta a palotát. A restaurációt hozzáértők végezték, a kik szem előtt tartották a barokk stílust, azonban manszárd-ablakokat vágtak a Verbőczy-utcai front tetejébe s ezzel sokat rontottak a harmónián. Egyebekben az átalakítás pomásan sikerült. Tömérdek márványt használtak az átépítők, a kik egy esztendő alatt az óriás palotát a budai vár egyik legfényesebb épületévé tették. Az átalakítás két millió koronába került.

Alig készült el a palota, Hatvany-Deutsch József báró meghalt. Be sem költözhetett a gyönyörűen restaurált palotába, mely két leányára szállott. Az örökösök nem tudván mit kezdeni a hatalmas épülettel — vevőt kerestek reá. A nagyuri palotának azonban nehezen akadt új gazdája, a ki a palotába ölt milliókat megtérítette volna az örökösöknek.

Időközben azonban primásváltozás történt s Vaszary Kolozs bíboros lemondásával az esztergomi érseki szék gazdát cserélt. Csernoch János, az új hercegprimás nem költözhetett a primácia Uri-utcai kis palotájába, mert abban Vaszary Kolozs lakik Kohl Medárd püspökkel. A régi palota különben sem alkalmas reprezentálásra, ezért Csernoch hercegprimás tervbe vette egy új primási palota építését. Erre a célra meg akarta szerezni a Mátyás-templomtól délre eső üres telket, melyen valamikor Ráskai tárnokmester háza állott. A telek alatt azonban hatalmas mélységű pincék és ürességek, régi aknák húzódnak, úgy hogy csak a megalapozás munkája vagyont nyelt volna el. A tárgyalások, melyeket a primási udvar a fővárossal folytatott, ezen a ponton megszakadtak.

A mikor Hatvany-Deutsch József báró meghalt, az örökösök Csernoch János hercegprimásnak ajánlották föl a Verbőczy-utcai palotát. Csernoch, a ki a Hatvany-Deutsch-családdal jó viszonyban volt, tárgyalásba is bocsátkozott velük. Az örökösök két millió és nyolcszáz ezer koronát kérnek a palotáért, mely Hatvany-Deutsch József bárónak három millió hatszáz ezer koronájába került.

A palota rendkívül alkalmas a primás céljaira. Hatalmas termek vannak benne s a főterem alkalmas gyűlések tartására is és ha a katolikus autonómia megvalósul, a hercegprimás a saját palotájában elnökölhet a gyűléseken. Az épület minden részében nagyuri, kényelmes s a legpompásabban van felszerelve.

A hercegprimás a kért árat túlnagynak tartja, azonban a tárgyalásokat tovább folytatja a Hatvany-Deutsch örökösökkel s valószínű, hogy a palota rövid időn belül a primácia birtokába jut. A vételár nem egyedül a hercegprimás viselné. A főváros, mely a várplébániának kegyura, hajlandó egy nagyobb összeget adni a vételárhoz, ha a hercegprimás kötelezi magát, hogy a várplébánosnak örökös lakást ad. A várplébánia most is a Verbőczy-utcában van, a Piret de Bihain-palota udvari szárnyában s a főváros kénytelen fizetni a lakásbért. Ettől a teherrel kíván megszabadulni s kétszáz ezer koronát ajánlott föl a primáciának, hogy a várplébánosnak lakást adjon a palotájában. Ez semmi nehézségbe nem ütközik s a primácia ebben az irányban tárgyal a fővárossal.

A vásár megfelelő palotához juttatná a hercegprimást s a pusztuló régi várnak megmaradna egy pompás emléke. Mert a nagyurak házáat nem éri az a sors, a mi a többi, vagy ha igen, néhány száz esztendővel később vágják a falaiba a tótok a csákányukat . . .